

Голові Разової спеціалізованої вченої ради
Запорізького національного університету,
доктору юридичних наук, професору,
завідувачу кафедри
конституційного та адміністративного права
Запорізького національного університету
Колпакову В.К.

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Кузьменко Оксани Володимирівни
на дисертаційну роботу Свіденко Аліни Олексіївни на тему:
«Адміністративно-правове регулювання права внутрішньо переміщених
осіб на пенсійне забезпечення», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дослідження. Забезпечення реалізації права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення є однією з ключових проблем сучасного адміністративного права та соціальної політики держави. В умовах збройного конфлікту, анексії та тимчасової окупації окремих територій України значна частина населення була змушена залишити свої постійні місця проживання та звернутися за допомогою до держави. Внутрішнє переміщення осіб створює низку юридичних, організаційних і соціальних проблем, серед яких однією з найгостріших є забезпечення їхнього пенсійного права.

Належне виконання державою своїх зобов'язань щодо пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб є не лише питанням соціальної справедливості, а й виконанням конституційного обов'язку забезпечити рівність усіх громадян у доступі до соціальних благ. Відсутність ефективних механізмів пенсійного забезпечення для переміщених осіб може призвести до порушення їхніх соціальних прав, поглиблення соціальної нерівності та створення

додаткових соціальних ризиків, що негативно впливає на стабільність суспільства.

Актуальність теми підтверджується також міжнародним досвідом. У багатьох країнах світу, що стикаються з проблемою внутрішньої міграції чи великої кількості біженців, держави розробляють спеціальні механізми соціального захисту, які гарантують збереження пенсійних прав переміщених осіб незалежно від зміни їхнього місця проживання. Такі механізми дозволяють забезпечити належний рівень соціального забезпечення, уникнути дискримінації та забезпечити соціальну інтеграцію внутрішньо переміщених осіб у громади, де вони тимчасово проживають.

Особливу соціально-правову значущість тема набуває у світлі міжнародно-правових зобов'язань держави щодо захисту прав людини, зокрема передбачених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права, а також рекомендаціями відповідних органів ООН щодо прав внутрішньо переміщених осіб. Забезпечення пенсійного права внутрішньо переміщених осіб є не лише правовим обов'язком держави, а й важливим елементом її іміджу як соціально відповідальної та правової держави на міжнародній арені.

В Україні проблематика пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб стає особливо актуальною на тлі зростання чисельності цієї категорії громадян та необхідності адаптації існуючого законодавства до сучасних умов. На сьогодні законодавство регулює порядок отримання пенсії внутрішньо переміщеними особами, проте існують численні практичні труднощі, пов'язані з бюрократичними перепонами, адміністративними затримками та недостатнім рівнем узгодженості між різними органами державної влади. Ці проблеми роблять необхідним детальний науковий аналіз адміністративно-правових механізмів пенсійного забезпечення та вироблення пропозицій щодо їх удосконалення.

Таким чином, дослідження адміністративно-правових аспектів права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення є надзвичайно важливим для розвитку національної системи соціального захисту, внутрішньої безпеки та соціальної стабільності.

удосконалення механізмів реалізації соціальних прав, забезпечення рівності громадян у доступі до пенсійних виплат та адаптації українського законодавства до сучасних міжнародних стандартів у сфері прав людини та соціальної політики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, можна вважати достатнім. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані Свіденко А.О. в дисертаційному дослідженні, є цілком обґрунтованими. Дисертантка використала значну джерельну базу та оптимальний пізнавальний інструментарій. Авторка аргументовано визначила ключові аспекти проблеми, що досліджується, сформулювала об'єкт і предмет дослідження. Сформульовані мета й завдання дослідження дозволили дисертантці на підставі ґрунтовного загальнотеоретичного, історико-правового, логіко-семантичного, порівняльно-правового та формально-юридичного аналізу з'ясувати правові аспекти реалізації пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, визначити проблемні питання застосування існуючих механізмів пенсійного забезпечення та змодельовати можливі шляхи їх удосконалення.

Комплексним вбачається ґрунтовне опрацювання та систематизація дисертанткою результатів наукових досліджень проблематики пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб як складової системи соціального захисту населення, здійснене з урахуванням різних історичних етапів розвитку законодавства та напрацювань представників адміністративно-правової науки. У роботі досліджено механізм адміністративно-правового регулювання пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб з акцентом на зміст, призначення та роль його окремих елементів, проаналізовано особливості зарубіжного досвіду нормативного врегулювання пенсійних прав осіб, які зазнали внутрішнього переміщення, а також обґрунтовано можливість і доцільність його використання в Україні з урахуванням національних традицій нормотворення та правозастосування, а також суспільного запиту на забезпечення ефективного захисту соціальних прав внутрішньо переміщених осіб. Окрему увагу авторка обґрунтовано приділила визначенню напрямів

удосконалення адміністративно-правового регулювання пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб у різних площинах його реалізації, із належним науковим обґрунтуванням ефективності запропонованих заходів для досягнення практично значущих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у запропонованій до публічного захисту дисертаційній роботі вперше здійснено комплексне дослідження адміністративно-правового регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення як складової системи соціального захисту населення, із з'ясуванням специфіки відповідного правового механізму, його змістовних характеристик та ролі у забезпеченні реалізації пенсійних прав цієї категорії осіб.

У роботі проведено поглиблений аналіз доктринальних підходів до розуміння пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, окреслено перспективні напрями подальшого наукового дослідження зазначеної проблематики з метою формування належного наукового підґрунтя для сучасної вітчизняної нормотворчості та правозастосовної практики. Особливу увагу приділено дослідженню особливостей формування та розвитку законодавства, що визначає засади реалізації права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення, із характеристикою його багаторівневої структури та виявленням проблемних аспектів, які негативно впливають на ефективність адміністративно-правового регулювання у цій сфері.

У дисертаційному дослідженні автором уперше запропоновано класифікацію суб'єктів публічного управління у сфері пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб. При цьому обґрунтовано наявність кореляційного взаємозв'язку між змістом адміністративно-правового статусу суб'єктів публічного управління та їхньою класифікацією з використанням кількох критеріїв. Такий підхід дозволяє систематизувати функції та повноваження суб'єктів управління у сфері пенсійного забезпечення та визначити взаємозалежності між ними.

Автором також запропоновано власне розуміння адміністративно-правового регулювання пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб

як цілеспрямованого та систематизуючого впливу держави на суспільні відносини, що виникають під час призначення, перерахунку та поновлення виплати пенсій. Вказано, що таке регулювання спрямоване на забезпечення законних прав і обов'язків громадян, що відображає сучасний підхід до взаємодії держави та осіб, які користуються пенсійним забезпеченням.

У роботі виокремлено ознаки адміністративно-правового регулювання пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, що дозволяє розглядати його як специфічну форму публічного впливу. Досліджено історичну генезу адміністративно-правового регулювання цієї сфери та проаналізовано тенденції його розвитку у наукових дослідженнях і законодавчій практиці, що дає змогу простежити динаміку становлення відповідних норм та принципів.

Автор удосконалив наукові положення щодо розуміння принципів адміністративно-правового регулювання права на пенсійне забезпечення внутрішньо переміщених осіб, визначивши їх як основоположні та об'єктивні засади діяльності суб'єктів публічного управління. Крім того, досліджено процедурні аспекти механізму регулювання, що підкреслює різноманітність адміністративних процедур, а також проаналізовано вплив правових та неправових форм регулювання на ефективність реалізації прав громадян. Особливу увагу приділено методам адміністративно-правового регулювання та їх ролі в оптимізації адміністративних процедур у сфері пенсійного забезпечення.

Набули подальшого розвитку положення щодо міжнародних стандартів адміністративно-правового регулювання пенсійного забезпечення, які класифікуються за територією поширення, рівнем обов'язковості, ступенем визначення змісту та колом адресатів. Крім того, автор проаналізував зарубіжний досвід у цій сфері та визначив доцільність його запозичення для вдосконалення національної системи пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб.

Таким чином, дисертаційне дослідження характеризується системністю, науковою новизною та практичною значущістю. Розроблені автором класифікації, принципи та методи адміністративно-правового регулювання

пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб сприяють підвищенню ефективності діяльності суб'єктів публічного управління та можуть бути використані для вдосконалення законодавства у відповідній сфері.

Для досягнення поставленої мети й виконання завдань під час підготовки дисертаційної роботи Свіденко А.О. було використано комплекс взаємопов'язаних і взаємодіючих філософсько-світоглядних підходів, загальнонаукових і спеціально-наукових методів, за допомогою яких обрана тема дослідження була розглянута в єдності її соціального змісту та юридичної форми. Виклад матеріалу здійснюється з використанням авторського підходу, що виявляється у власному баченні структури дослідження, логіці викладення та послідовності розкриття проблематики. Теоретичні положення, сформульовані в дисертаційній роботі, систематично ілюструються та обґрунтовуються положеннями норм чинного законодавства України, підзаконних нормативно-правових актів, а також аналізом матеріалів адміністративної й судової практики, що дозволяє простежити зв'язок між доктринальними підходами та практикою їх застосування у сфері адміністративно-правового регулювання пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб.

Об'єкт і предмет дослідження сформульовані вдало та чітко, що не викликає зауважень.

Структура дисертації є послідовною й логічною, складається з анотації державною та англійською мовами, списку публікацій здобувачки за темою дисертації, вступу, трьох розділів, які об'єднують десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загалом аналіз змісту розділів дисертації, висновків до розділів та загальних висновків роботи дозволяють прийти до висновку про те, що мету й завдання дослідження реалізовано в повному обсязі.

Зміст дисертації свідчить про високий науковий рівень і всебічність опрацювання фундаментальних аспектів обраної теми, глибоке розуміння нею проблем правового аспекту пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб. Авторкою опрацьовано значний об'єм вітчизняної та зарубіжної

літератури, у тому числі монографії, наукові статті, навчальні джерела, нормативно-правові акти, правову публіцистику. Сформульовані в роботі висновки дисертантка логічно доповнює аналізом положень законодавства з посиланням на відповідні нормативно-правові джерела, програмні та стратегічні документи, що загалом дозволило сформулювати ключові проблемні питання адміністративно-правового регулювання пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, проаналізувати його, запропонувати обґрунтовані висновки.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, висвітлено стан її розробки, окреслено зв'язок роботи з науковими програмними планами та темами, сформульовано мету й задачі, визначено об'єкт і предмет дослідження, закріплено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані про апробацію, а також схарактеризовано структуру дисертації.

Оцінка мови та стилю дисертації. Текст дисертаційного дослідження Свіденко А.О. підготовлений науковим стилем, державною мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені логічно, стисло, точно, ясно і просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття. Формулювання авторської позиції на сторінках дисертації в полеміці з основними підходами, поглядами інших представників різних галузевих напрямків правової науки є коректним, аргументованим та виваженим.

Оформлення дисертації відповідає вимогам, які передбачені в актах законодавства для відповідного різновиду наукових робіт.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Детальне опрацювання дисертаційного дослідження та наукових публікацій Свіденко А.О. дозволяє сформулювати висновок про те, що фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. У дисертації не виявлено текстових запозичень, використання ідей, наукових матеріалів і результатів наукових пошуків інших акторів без посилання на відповідні джерела та інших випадків порушення академічної доброчесності.

Не ставлячи під сумнів належний рівень проведеного Свіденко А.О. дослідження, окремі його положення є дискусійними та потребують свого уточнення і конкретизації.

По-перше, дискусійним є положення дисертаційного дослідження, у якому здобувачка пропонує при визначенні механізму виплати пенсій внутрішньо переміщеним особам орієнтуватися на мережу відділень ПАТ «Ощадбанк». Такий підхід потребує додаткового обґрунтування, оскільки сучасне законодавство та практика передбачають можливість отримання пенсійних виплат через будь-яку банківську установу за вибором отримувача. Вказане обмеження може бути критичним у контексті забезпечення рівного доступу до пенсійного забезпечення для всіх внутрішньо переміщених осіб, особливо тих, які проживають у віддалених або малодоступних регіонах. Тому запропоноване рішення потребує уточнення або розширення з урахуванням сучасних механізмів виплати пенсій, що забезпечують свободу вибору банку отримувачем.

По-друге, запропонована здобувачкою ознака цілеспрямованості, яка нібито характеризує адміністративно-правове регулювання, викликає певні дискусійні зауваження. Слід зазначити, що цілеспрямованість притаманна не лише адміністративно-правовому регулюванню загалом, а й іншим формам публічного впливу, зокрема соціально-економічним чи фінансовим заходам держави. У контексті пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб це питання набуває особливого значення, оскільки забезпечення цільових прав і гарантій цієї категорії громадян здійснюється через комплекс різних процедур і механізмів, включно із законодавчими нормами, адміністративними процедурами та фінансовими інструментами. Водночас запропонована здобувачкою ознака частково дублюється з метою адміністративно-правового регулювання, що ускладнює логічне розмежування між поняттями «мета» та «ознака» у дослідженні. Це створює потребу у більш чіткому визначенні та обґрунтуванні цілеспрямованості саме у контексті адміністративно-правового регулювання пенсійного забезпечення внутрішньо переміщених осіб, аби

уникнути дублювання та підвищити наукову точність дисертаційного дослідження.

По-третє, доцільним вбачається доповнення положень роботи аналізом статистичних (зокрема звітних матеріалів), що дозволило б сформулювати уявлення про ефективність як загалом адміністративно-правового регулювання пенсійного забезпечення, так і окремих його суб'єктів, виокремити проблеми практичного характеру фактори впливу. Нажаль, у роботі такі дані представлено досить фрагментарно.

Висновок. Дисертація на тему «Адміністративно-правове регулювання права внутрішньо переміщених осіб на пенсійне забезпечення» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для українського адміністративного права, тобто відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р., а її автор – **Свіденко Аліна Олексіївна** – заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право, за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри публічного

та міжнародного права

Київського національного економічного

університету імені Вадима Гетьмана

Оксана КУЗЬМЕНКО

